

سه رنجدانئىكى پياچووننه وه كهى كاك عوسمان هه ورامى به بهرگى دووه مى « كه شكولى كه له پوورى نه ده بى كوردى » دا

محهمه دعه لى قهره داغى

زور راست و ته واوه نه گهر نه م كاره له تواندا بيت . به لام كهى ؟
ئيمه يه كه هيشتا به شىكى زورى سامانه كه مان - نه وهى له
چنگ له ناوچوون رزگار بو بيت - لاي نه م و نه وهك (نه سپى
مشتى كويز كه وتوو) ده ستى پيداهه گيريت و به سامان و
زه مانيش له مشتىان ده رنايه ت و ، با لى نادات و روشنايى
نايينيت . من له عاستى خومه وه زور ده ميكه هه ستم به م كاره
كردوه و گه لى هه ولم داوه ، وتارم نووسيوه ، داوام له م و له و
كردوه . بو نمونه پاش گه لى سوورانه وه و داوا كردن و كووشى
بى نه نجام وتارى (بو نه بى كه شكولى شاعيرانى كورد له
زيندانى سنووقه كو نه كان ده رنه چى ؟) - هاوكارى ، ژماره 312
1976/4/8 - م نووسى . دواى نه م يش كاتى وا هه بوه زانيومه
به ره مى شاعيريك لاي يه كييك ده ست ده كه ويت و ، منيش
خه ريكي ليكولينه وهى به ره مى نه و شاعيره م ، هاتووم دواى
كه لى داوا كردنى بى نه نجام به روژنامه ناوى نه و كه سه م بردوه و
داوام لى كردوه ، به لام ديسان هيجو به روژنامه وه لام

له ژماره (12) ي گوڤارى (كاروان) دا كاك عوسمان هه ورامى
وتاريكى له سه ر بهرگى دووه مى كه شكولى كه له پوورى نه ده بى
كوردى نووسيوه ، له وتاره كه يدا هه ولى داوه هه ندى جيگه ي
كه شكوله كه - كه نه و به هه لى زانيون - راستيان بكاته وه .

پيشه كى : - سوپاسى كاك عوسمان ده كه م له سه ر
پيداچوونه وهى كه شكوله كه و نه و خومان دوو كردنه ي كه له گه ل
به ره مه كه ي مندا كردويه و ، نه و هه وله دلسوزانه يه ي كه
داوى يه تى . له بهر نه وهى كه هه مو هه ر مه به ستمان خزمه تى
نه ده بى كوردى و دوزينه وه و بووژاندنه وهى سامانى
نه ته وايه تى يه .. به پيوستم زانى - به كورتى - چه ند تيشكيك
ئاراسته ي سه رنجه كانى كاك عوسمان بكه م .

كاك عوسمان له سه ره تاوه داواى نه وهى كردوه (رهنجو
نه ركى پسپورانى نه م بواره يه كه وهى ...) منيش ده ليم : نه مه

-راومه و ته وه که شتی وان یه^{۱۱}! دوایش هر لای نه و که سه وه نه و به ره مه سه ری هه لداوه . خو بانگه و ازکردنم بو داوای یارمه تی له م و له م له م بواره دا له دوان و سیان به دهره^{۱۲} ، به لام بی : که س به دهنگمه وه هاتوه ؟ به داخه وه زور که م .

منیش له عاستی خومه وه که هه ست به راستیی نه م رایه - که م دهرگای کتییخانه بچکولانه که ی خوم ئاواله کرده بو هرکه سیک کاری پیم که وتبی و ، در یغیم له یارمه تیدانی که س نه کرده . ته نانه ت جاری و ا هه بوه زانیومه نووسه ریک خه ریکی نیکولینه وه ی به ره مه ی شاعیری که و شتیکیش له به ره مه ی نه و شاعیره لای من هه یه له وانه یه یارمه تی نه و لیکوله ره وه بدات ، هه ستاوم - بی نه وه ی نه و که سه خوی بزانی ت ، یان داوام لی بکات - ده سخه ته که ، یان وینه ی نه و نه ندازه ی کاری نه و مه یسه ر ده کات .. بوم داوته بن هه نگلم و بوم بر دوه . هه روه ها نه شاره زایی کردن و ریگه پیشاندانی نووسه راندا بو لای ده سخه ت و سه رچاوه در یغیم نه کرده و ، چه ندین که س شایه تی نه م کارانه ن .

به لام یه کخستنی ره نج و کار زوری ده ویت و به یه که س و دوو که س ناگاته نه نجام و ، نیمه ییش هیشتا زورمان ماوه بگه یه نه و قوناغه و ، نه وه ی بو نیمه لیره دا گرنگه نه وه یه که تا بتوانین زورتر کو بکه یه وه و ، تا پیمان بکری ت زیاتر بلاوبکه یه وه چونکه که لی دهر دو به لا هه ره شه ی له ناوبردن له م سامانه ده که ن و ، له وانه یه چاوه روانکردنی یه کخستنی ره نج و نه ر و ، که ران به دوای هه لی له بارتردا فره شتی به بایه خمان له کیس بدات . له که ل نه ماندا نه بی نه وه له یاد نه که یین که ده بی به وردی و ، بی په له و ، له سه رخوه نگا و بنیین و ، به ره مه ی به پی زو بوخت و - به گویره ی توانا - بی هه له پیشکه ش بکه یین .

کاک عوسمان له شوینیکی دیکه ی سه ره تایی و تاره که یدا ده لیت : (منیش له م بواره دا نه زمونیکی زور و تاییه تیم هه یه و ...) جا له به ره نه وه ی نه م نه زمونه تا زور بیت که مه و ، نه م مه یدانه به ری نه ییش سوارچاکی لی هاتوی ده ویت ، به کاک عوسمان نه لیم : ده بی نه وه بزانی نیمه له خو مانه وه نه چووینه ته ناو نه م مه یدانه و ، یه که م که س نین ده ستمان دابینه کو کرده وه و لیکولینه وه ی سامانی ته ته وایه تی . به لکو زور پیش بیر کرده وه ی نیمه ده یان و بگره سه دان که س ره نجی فره و فراوانیان له م ریگه دا داوه ، شه و نخوونی زوریان

کتی شاره و ، سه دان به ره مه ی نایابیان به لیکولینه وه ی راست و بوخته وه پیشکه شی کتییخانه کانی جیهان کرده .

جا نیمه یه که تازه به کاکولکیوه نه م ریگه مان گرتوه ته به ر با چاو ی که ریگه ی نه و اندا بکیرین و ، بزانی نه وان چون نه م مه یدانه یان بریوه ، تا خو مان له و کوسپ و نشیو ته که زمانه رزگار بکه یین له نه وان به سه ریاندا تیپه ریون .

له بن ده ستمانه وه که لی عه ره بی برا و دراوسیمان به خو یان و به موسولمانانی جیهان و ، روژه لاتناسانه وه ره نجی بی نه ندازه یان له م بواره دا داوه ، نه نجامی که لیک له و ره نج و ماندوبوو نه یان بو هاوچه رخان و چینانی داهاتوو تومار کرده و کاکله ی نه و نه ر و که ران و پشکنینه یان کرده به کتیب و له به رده ستدایه . بویه زور پیویسته بو هه رکه سی که بیه ویت به م ریگه دا بروات و ، به هیوای نه وه بیت نه و مه یدانه بپریت بی شاره زایی باش له و کتییانه ی نه و کاکلانه یان گرتوه ته خو یان هه نگا و نه نیت و بی هه لنه گری ت : چونکه ری سواری نه شاره زاو بی چاوساغ تووشی که لی ماندوینی ده بیت و ، ریگه ی ده که ویت که لی هه له ت و هه لدیرو ، زور چورتم نه بات و له وانه یه خراپیش بگلیت .

یه کی که له و راستیانه ی که زاناو لیکوله ره وان پییگه ییشتوون و چه سپاندوویانه نه وه یه : لیکوله ره وه نابی به هیچ جوریک ده سکاری ده قی نه و کتیبه بکات که خه ریکی لیکولینه وه یه تی . ته نانه ت نه که ر ئایه تیک له قورئان له ناو ده قه ده که دا به هه له تومار کرابی زور به پاریزه وه دهستی بو ده بن و له په راویزه وه باسی نه و ده سکاری کردنه ده که ن : چونکه لیکوله ره وه به هیچ شیوه یه که مافی نه وه ی نی یه شتی دانه ری کتیبه که بگوریت و ، قه له م به ریته ناو کتیبه که .

کاک عوسمان وه که له م خاله شاره زا نه بیت ، یان بروای به م خاله کز بیت وایه : چونکه به شی هه ره زوری سه رنجه کانی بریتیی یه له وه که ده لی (ده بی وابی) یان (نه مه راستی یه که یه تی) یان (نه بی به م چه شنه بی) ... نه مه ییش وای کرده کاک عوسمان ریگه ی لی هه له بووبی .

هه ر له یه که م سه رنجدا ده لی : (مالم) و (هیلام) نه بوایه ئی شاره تی راست کرده وه ی به م چه شنه بکرایه : بی ملک و (مالی) عیشقم نه ز ... قامه ت (هیلالی) عیشقم نه ز . نازانم به چ

شیوه‌یه که ئەم راستی‌یه‌ی دۆزیووته‌وه؟ من دەقی دەسخه‌تیکێ کۆنم له‌بەردەستدا یەو، لەویم وەرگرتووه. ئەگەر کاک عوسمان - بەوردی - سەرئاسەری ئەو شیعراوەی بخویندا یە تەوه‌دەیبینی تا کۆتایی شیعەرەکانی (کاربیزی) و^۳ ئەحمەدی کۆر (15) جار ئەو شیوه (.. الم) له‌سەرھۆی شیعەرەکاندا دووپات بوو تەوه. ئەو کاتە پڕوا ناکەم کاک عوسمان پڕکیشی ئەو ی بکردایە که بلیت: پازدە جار ئەم سەرھۆبە هەله‌به (.. الم) نووسراوه‌و راستی وایە (.. الم) بنووسریت.

ئەگەر کاک عوسمان بهاتایە له‌باتی به‌کاربردنی ریگە ی بیرو قەلەم وەکارخستن پشستی به‌دەسخه‌تانه‌ی بەردەستی خوی، وەك دەسخه‌تەکانی ماموستای خالو، مام‌رەشید هەمەوه‌ند .. و بیستایە و دەسخه‌تەکانی له‌گەل که شکۆله‌که‌دا به‌راورد بکردایە سوآله‌یه‌کی باشی دەخسته‌سەر خەرمانی که‌له‌پووری ئەدەبی کوردی، به‌لام به‌بۆنە ی ئەوه‌وه نووسەر ریگە ی به‌بیری خوی داوه‌وه پشستی به‌لیکدانەوه به‌ستوه‌و، دەستی - بئ پشست به‌ستن به‌ریبازی لیکۆلینەوه - خستوه‌ته‌دەقه‌کان و، بئ به‌لگه‌ حوکمی به‌سەر شیعەرەکاندا داوه .. له‌زۆر جیگه‌دا خوی خستوه‌ته‌بیواری وەهاوه‌که پەڕینه‌وه‌ی ئاسان نی‌یه.

لێره‌دا چەند نموونه‌یه‌ک ده‌هینینه‌وه :

1- (که‌رد بۆش) کاک عوسمان ده‌لی: « ئەبئ بنووسری [که‌رد بۆش] له‌ واتای بۆنی کرد ... ». ئەوه‌ی له‌هەموو ده‌قه‌کانی شیوه‌ی گۆرانی‌دا نووسراوه‌ ئەوه‌یه (بۆ) به‌مانا بۆنە، ئەک (بوه). مه‌وله‌وی نه‌مرده‌لی: گنج سەرکاوان جه‌سەردی بین که‌یل (بۆ) مدان چون (بۆ) ی بی وه‌فایی له‌یل (4) کاک عوسمان خویشی له‌دیوانی (وه‌لی دیوانه) دا له‌لیکدانەوه‌ی وشە ی (بۆ) دا ده‌لیت: بۆ: وەرە، [بۆن]، بیی. (5)

2- یان له‌ل: 60 دیر 6 دا ده‌لیت: (وه‌س شو [تەفه‌ککۆر]

ئینتیظاری به‌ی) راستی وشە ی (تەفه‌ککۆر) به‌م چه‌شنه‌یه (تەفیکر) - دیاره‌ ئەمه‌یان هەله‌ی چایی گۆفاره‌که‌یه‌و کاک عوسمان مه‌به‌ستی (تەفکیر) ه. به‌لام که (تفکر) و (تفکیر) هەردوکیان مه‌صد ه‌ر بن وه‌مان مانا به‌دەسته‌وه‌ بدن و، (تفکر) یش بۆ کیشی شیعەرە که له‌بارتر بیت بۆ ده‌بیت ئەمه‌یان هەله‌ بیت و نه‌ویان راست بیت؟

3- یان هەر له‌هەمان لاپه‌ره‌دا دیری (8) (مه‌ر قاتر (بزای)^۳) کیکف بگری به‌ر (ده‌لیت (وشە ی بزای واتا نادا به‌دەسته‌وه ...) به‌لام (بزای) مانا به‌دەسته‌وه‌ دەدات و مانای (بزی) یه‌و، زاین و به‌چه‌بوون بۆ قاتر شتیکی روونه‌داوو، نه‌بوه‌و، وه‌ك (موسه‌حیل) وایه‌و، شاعیر ده‌یه‌وی بلیت: مه‌گەر قاتر بزای - که نازیت - یان کیکف به‌ریگریت - که به‌ر ناگریت - نه‌وسا نه‌و شته‌ روو بدات. (کوله‌گاو) یش بۆ ده‌بی بگریت به‌ (که‌له‌گاو)؟ بۆنابی شاعیر مه‌به‌ستی ئەسپیک یان چه‌یوانیکی تاییه‌تی و ناسراوو دیاریی لای خویان بووبیت؟

4- کاک عوسمان له‌عاستی لاپه‌ره (230) دا هەندیک وه‌ستاوه‌و، چەند جیگه‌ ی به‌هەله‌ زانیوه‌و، به‌بیری خوی راستی کردوونه‌ته‌وه.

ده‌لیت: له‌دیری یه‌که‌مدا (نامای) و (جامه‌ی) هەله‌ن و، ده‌بیت (نامای) و (جامه) بنووسریت. ئەمه‌ زیاد له‌وه‌ی که دەسخه‌ته‌که‌ی لای من ئاویه (نامای) له‌دیری دوه‌میشدا به‌هەمان شیوه‌ دووپات بوو تەوه، ئەمه‌یش راستی دیری یه‌که‌م ده‌سه‌لینتی.

دەرباره‌ی دیری شه‌شه‌میش ده‌لیت: (مکیشی و) ئەبئ (مه‌کیشه‌ش) بیت به‌ واتای رای مه‌کیشه‌ش. به‌لام من بی‌سی و دوو ده‌لیم: - له‌گەل داوای لی‌بوردنی ئەوه‌دا که کاک عوسمان ده‌لی: شیوه‌ی گۆرانی شیوه‌ زاری زگماکی خۆمه‌ - (مکیشی و) راسته‌و هیچ پەرده‌و تاریکی یه‌ک به‌سەر ماناکه‌وه‌ نی‌یه: چونکه‌ شاعیر ده‌لیت: ئەوه‌ی تو

رای ده کیشی ریسمان و ده زوونی یه و ، ریشه ی گیانه و ، توبه گاز گرتووتو ؛ چونکه گیری قولایی گازی توبه (مکیشی و میوه مداراش نیین) چاری ناچاره توبه یکیشی و نه ویش دیت به ده سسته وه .

نه و به پته پیش که ده لیت :

نه ریسمانه ن

ریشه ی گیانمن ...

نه مه پیش وه نه بی له که شکوله که دا نه بیت ، به لکو نه مه بهیتی دووه مه و توزیک رواله تی گوراه .

به م دوو سی خاله دست له راستکردنه وه ی راستکراوه هله ده گرم و ، نه وه نده ده لیم : چونکه کاک عوسمان سه رنجه کانی له روانگی پشت به ستن به بیرو لیکدانه وه ی خویه وه نووسیوه .. زوربه ی سه رنجه کانی ده چنه خانه ی (دست تیوره دانی ده قی شیعره کان) هوه ، که نه مه پیش له گیانی خویدا - به پیی ریبازی لیکولینه وه - کاریکی نادروست و ناره وایه و ، ناشی بو که سیک که بیه وی نه مانه ت بپاریزیت کاری واکات . زیاد له وه پیش له سه رته تای هه ردوو به رگه که وه نه وه م زوون کردوه ته وه که نه م کاره ی من وه ک دره وو ماشینه وه وایه و ، کاتی که وو بیژنگ و خرمان هه لگرتن له دواوه یه .

شه نکرندی نه م کاره ده بیت له بهر بای شه مالی نوسخه ی راست و پوخت و باوه رپیکراوداو ، له سه رمله ی به رزی به رشه مالی نه مانه ت و شاره زایی و بیندریزی بیت . کاتیکیش نه م که ره سانه دست که وتن ده بی نه و که سه ی نه م کاره ده گریته نه ستوی خوی به گیانیکی بی لایه نی و ، له گه ل راستیدا بوون و ... ریگه بگریته به رو ، بیر له کات و ماندوو بوون و شه ونخوونی نه کاته وه . جا هه رکاتی کاریکی وانه نجام درا نه وه زیادکردن و ده سه باره خسته سه رخرمانی که له پوره .

وه ک پیشتر وتم کاک عوسمان که نوسخه کانی ماموستا شیخ محمه دی خالو ، مام ره شید هه مه وه ندی له بهر ده ستدا بوه که ره سه ی هه ندی بابه تی باشی بو ره خساوه به لام لیره شیدا نابی له هه موو روویه که وه نوسخه کانی لای خوی به چاکتر

بزانی و ، هه رچی له واندو بوو به بریاری بی سیودوو به راستیان دابنی و ، کاری زه لاهه که ی دیکه بداته دواوه . نه گه ر بهاتایه جیاوازی نوسخه کانی لای خوی له گه ل که شکوله که دا به راورد بگردایه و ، به شیوه یه کی زانستی یانه توماری بگردایه ن و ، نه نجامه که ی بدایه ته ده ست خوینه ران و میژووی شه ده ب کاره که ی گه لی به پیژتر ده بوو .

نه م باسه گه لی ده مه ته قی هه لده گریت ، به لام نامه وی له مه زیاتری له سه ر پرۆم ، نه وه نده نه بی که دوو خالی دیکه روون بکه مه وه :

1- کاک عوسمان له چنه د جیگایه کدا ده لیت : نه مه واتا نابه خشی ، یان مانا نادا به ده سته وه و ، له په راویزیشه وه هیچ نامازه ی بو نه کراوه . وه ک له لاپه ره (59) دپیری یه ک و سی و چواردا نه مه ده لیت .

له سه رته تای کتیه که وه بو ریگه کورترکردنه وه یه ک جار نووسیومه . د نه و جیگه ی بوم ساخ نه کراوه ته وه یان جیگه که م له ناو دوو که وانه دا نووسیوه و نه داتی (!) سه رسورمانم له دوایه وه داناه . یان هه ر نوخته م داناه .

جا نه وانه ی له هه ردوو به رگه که دا به و جوره نو و ، نه گه ر خودا یارمه تی دا به رگی دیکه پیش به دوایان هات ، هه ر شوینیک به م شیوه بوو [..... !] نه وه بوم ساخ نه کراوه ته وه .

2- ده رباره ی باسه که ی عه بدوللاحه سه ن و شیعره کانی ، به لی من هه ر نه وه نده م ده ست که وتوه که بلاوم کردوه ته وه . ده رباره ی نه وه پیش که نه و شیعرانه (بو سه رده می ئیمروی کورده واری ناشین و ده بینه هوی دلگیری) وه لام هه مان وه لاهه که له سه رته تای نه و شیعرانه وه نووسیومه و ، مه به ست له نووسینیان نه وه نی یه که بکرین به په بیت و باوو له هه موو کورپو کومه لیکدا بخوینرینه وه ، به لکو ته نها

دوو په یفت و

په یفت

رامان

■ محسن عثمان عبدالله ■

... یاکو نه ز دزانه پاراستن و بشافتنا په یفت کوردی
ژپه یفت بیانی ژفرانه ...

چونکی شهنگستیت هر زمانه کی ه بن پیتن باشی په یفت
، لی مخابن نه م ژ پیتافه دلاوازین ، به لی ژ په یفتافه نه م
دوله مه ندین به لی ب مهانه کی نه م لدویف په یفتیت خوبچین و
جودا کهین ژ په یفتیت بیانی ... (مگرتی) نه م گه له ک جارا په یفا
ب کار دئینین نو نه و په یف بیانی په وه کی (هول) نه و بخو (حول
، حاول ، محاوله) چونکی (ح) یا بویه (ه) وه کی (حدیقه =
هه دیقه) ، په یفا درست دانینه جهی (هول) (هول) ...
ژبل فان په یفا هندهک په یفت دی هه نه بوینه هه فگوریت
په یفتیت عه ربه ی ژبه رفی چهندی من نه ف چهنده په یفتیت ژی
گرتین (هه لیژارتین) و مه به ستا من نه وه نه ف هه ردو په یفه نیک
رامانن ... وه کی

(1) فرق و جودایی: (فرق و جودا)

نه م گه له ک جارا دبیزین تو مرو فکی ب فرق و جودایی ، یان
ژ ی دی بیژن نه ف تشته ژوی بی جودایه ، نه م دشین به س

مه به ست تو مار کردن و زیندو و کردنه وه یه و به س . نه گه ر به و
پپودانه ی کاک عوسمان سهیری شیعر بکهین ده بی دیوانی
شیخ ره زایش - له گه ل نه وه یشتدا هه ر به ناگاداری من دوو
سی که س ، هه ر که سه و بو خوی ، خه ریکی لیکولینه وه و
له سه رنووسینین - بو چاپکردن نه شی . جا نه گه ر هه ر به و
چاوه یشت سهیری به ره می شاعیرانی جیهان بکهین که
ده یان بابته تی وه که نه و شیعرانه ی نیمه یان له خویندنگاو
زانکو بالاگاندا به لیکولینه وه وه ده خویندین ده بی چی
بلین ؟ ده رباره ی شیعره که ی مه ر کابرای نه فسه ریش له
ده سخته تیکی ماموستا نه جمه دین مه لام وه رگرتوون و
په یوه ندیشیان به (سیواسته پول) هوه په یوه ندی
لاقرتیکردن به کابرای مه رختوون په کسمه . دیاره
(سیواسته پول) یشت جیگه ی شه رو پیکدادان بووه و به
ناسانی دهستی به سه ردا نه گیراوه . وا دیاره - وه که له
دهنگی گیتی تازه دا ده لیت - له مانگی مایسی سالی 1944 دا
گیراوه .

سه رچاوه و په راویزه کان :

(1) بو نمونه پروانه : هلوکاری ، ژماره : 415 ، 27 / 2 / 1978 . هه روه ها : هلوکاری ،
ژماره : 421 ، 10 / نیسانی 1978 .

(2) بو نمونه پروانه : هلوکاری ، ژماره 449 ، 20 / 11 / 1978 .

(3) لیزه دا که ناوی (کاریزی) م برد به پیوستی ده زانه یه ک دوو زانیاری تازه
ده رباره ی (کاریزی) له م په که م ده رفته دا تو مار بکه م .

1 - کاریزی ناوی (یوسف) ه .

ب - ره نجووری له ده سخته تیکی خویدا ناوی هه ندی له ناوداران و کوچی
دوایی یانی نووسیوه له وانه ناوی (کاریزی) په که ده لیت : له سالی 1186 کوچیدا
له جیهان ده رچوه .

(4) پروانه : مه لا عبدالکریمی مدرس ، دیوانی مه وله وی ، تیبی (ف) پارچه ی (2)

(5) پروانه : عوسمان هه ورامی ، ژبان و به سه رها تو هونراوه ی وه لی دیوانه ،
چاپخانه ی کوپی زانیاری کورد ، به غدا ، 1976 ، ل : 97

(6) بریا کاک عوسمان سه رنجیکی ژماره (49) ی ئلاری 1983 ی پاشکوی عیراقی
بدایه تو ، وتاره که ی کاک (عبدالستار کاظم) ی بخویندایه ته وه !